

BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

Predgovor Poročilu o finančni stabilnosti

Poslovanje finančnega sistema v zadnjih letih zaznamujejo drugačna tveganja, kot smo jih bili vajeni v preteklosti. Pretežno izvirajo iz makroekonomskega in naravnega okolja, torej okolja zunaj bančnega sistema. Nasprotno pa se tveganja, ki so inherentna samemu bančnemu oziroma finančnemu sistemu, v zadnjem obdobju zmanjšujejo.

V prvi sklop dejavnikov, ki vplivajo in bodo na finančni sistem vplivali tudi v bodoče, prav gotovo sodi postopno ohlajanje gospodarske aktivnosti evrskega območja pa tudi še vedno visoka inflacija, zaradi katere smo na zadnji monetarni seji naše ključne obrestne mere dvignili že desetič zaporedoma. S tem so naše obrestne mere dosegle ravni, ki bodo ob dovolj dolgem ohranjanju pomembno prispevale k vrnitvi inflacije na ciljno raven.

Hitra rast obrestnih mer tekom zadnjega leta je sicer ustvarila zelo ugodne pogoje za poslovanje bank. Revizija lanskoletnega bruto domačega proizvoda je poslabšala sliko, ki smo jo imeli o stanju slovenskega gospodarstva, negotovosti, povezane s podatkovno osnovo, pa vplivajo tudi na napovedi bodočega dogajanja. Razpoložljivih podatkov za tretje četrtletje je za zdaj še malo in ne dajejo enoznačne slike makroekonomskih gibanj v Sloveniji. Nanjo bodo sicer vplivale tudi posledice poletnih vremenskih ujm, ki so povzročile škodo pred tem nesluteneh razsežnosti.

Med obema skupinama dejavnikov, notranjimi in zunanji, se nahaja nepremičninski trg. Nanj lahko v centralni banki posredno, vendar v omejenem obsegu, vplivamo preko nivojev obrestnih mer in z makrobonitetno politiko. V zadnjem obdobju sicer zaznavamo postopno zniževanje stopenj rasti cen ob nekoliko naglejšem zniževanju obsega transakcij, ki nakazujejo morebiten obrat na trgu. Kazalniki precenjenosti stanovanjskih nepremičnin se obračajo navzdol in kažejo manjšo precenjenost kot v preteklih četrtletjih. Ob porastu obrestnih mer se je na nivoje pred letom 2021 vrnil tudi obseg novoodobrenih stanovanjskih posojil. Vse to nakazuje na korekcijo nepremičninskega trga, ki poteka umirjeno, zato smo oceno tega tveganja že v prejšnjem četrtletju znižali na zmerno.

V zadnjih letih je bilo zaradi različnih dejavnikov močno izpostavljeno kreditno tveganje, vendar se raven tega tveganja znižuje. Kljub drugačnim predvidevanjem v preteklih letih po pandemiji se deleži nedonosnih terjatev postopoma znižujejo in so trenutno na rekordno nizkih ravneh, znižujejo se tudi v panogah, prizadetih med pandemijo. Določeno tveganje sicer predstavljajo posledice avgustovske naravne nesreče. Po začetku ruske vojaške agresije na Ukrajino se je nekoliko zaostriło poslovanje energetske intenzivnih panog, ob postopnem dvigovanju obrestnih mer pa bi se lahko poslabšal tudi portfelj bank v delu izpostavljenosti s spremenljivo obrestno mero. Ob tem je pomembno tudi dejstvo, da je slovenski bančni sistem v zadnjih desetih letih naredil precejšen obrat od spremenljivih k fiksnim obrestnim meram, zlasti pri kreditiranju gospodinjstev. Konec leta 2013 je bilo zgolj dobrih deset odstotkov posojil gospodinjstvom obrestovanih z nespremenljivo obrestno mero, medtem ko je danes takih skoraj tri četrtine. S tem se je sicer zmanjševalo kreditno tveganje, a hkrati povečevalo obrestno

pr@bsi.si
www.bsi.si
tel.: 01 47 19 122, 01 47 19 123
mob: 030 451 925

Odnosi z javnostmi

tveganje v bančnem sistemu. Obrestne mere so za večino kreditojemalcev, zaradi še vedno visokih stopenj inflacije, že nekaj časa realno gledano negativne.

Pa vendar so razmere v našem bančnem sistemu ravno zaradi takšne strukture aktive manj zaostrene kot v določenih državah evrosistema, kjer prevladujejo spremenljive obrestne mere za posojila. Banke namreč bistveno lažje upravljajo obrestno tveganje kot komitenti, kar predvsem velja za gospodinjstva in manjša podjetja. V trenutnih razmerah negotovosti glede prihodnjih obrestnih mer ohranjamo našo oceno, da je obrestno tveganje povišano, vendar pa se kažejo znaki njegovega zniževanja. Razlika med povprečnim časom spremembe obrestnih mer na aktivni in pasivi (ti. vrzel v ponovni določitvi obrestnih mer) sicer ostaja na ravni, doseženi v začetku leta, vendar pa krepitev likvidne aktive in, sicer zelo počasno, povečevanje deleža vezanih vlog nakazujeta na zmanjševanje tega tveganja v bodoče.

Slovenski bančni sistem se že vrsto let v največji meri zanaša na financiranje z depoziti, tradicionalno najbolj stabilnim virom financiranja. V okolju nizkih obrestnih mer bančni komitenti niso imeli spodbude za vezavo depozitov, zato se je struktura financiranja bank v dobrem desetletju spremenila do te mere, da je večina vlog vpogledne narave. S stališča bank je to sicer cenovno ugoden vir financiranja, ki pa prinaša tudi določena tveganja, ki se lahko zdaj, ko se obrestne mere postopno normalizirajo, za posamezno banko tudi realizirajo s premikom vlog med bankami ali iz bančnega sistema. Zato nivo tega tveganja ohranjamo na zmerni ravni. Premiki iz vlog na vpogled v vezane vloge sicer ostajajo skromni, saj slovenske banke le počasi, med zadnjimi v evrskem območju, dvigujejo depozitne obrestne mere. Ob realno globoko negativnih obrestnih merah bodo komitenti morda spodbujeni k razmisleku o alternativnih naložbah, zato je smiselno, da banke skrbno spremljajo konkurenčne razmere in aktivno prilagajajo tudi depozitne obrestne mere.

Počasno prilagajanje obrestnih mer na pasivi namreč predstavlja enega glavnih dejavnikov visokih dohodkov, ki jih banke ustvarjajo v zadnjem obdobju. Dobro naložbeno priložnost, čeprav »pasivno«, ob skromnem povpraševanju po posojilih pa trenutno predstavljajo tudi sredstva, naložena pri centralni banki. Tako so po letih soočanja z izzivi pri ustvarjanju dohodka, na katere smo redno opozarjali v naših publikacijah, z višjimi obrestnimi merami za banke nastopili boljši časi. V Banki Slovenije pa opozarjamo, da se trenutno ugodne razmere za ustvarjenje dohodka bank lahko precej hitro spremenijo zaradi morebitnih pritiskov na depozitni strani ali kakšnih drugih zunanjih okoliščin.

Od zadnjega Poročila o finančni stabilnosti smo bili žal priča tudi materializaciji podnebnih tveganj, za katera že dalj časa opozarjamo, da jih morajo pri svojem vsakdanjem delu upoštevati tudi finančne institucije. Vpliv ujm po trenutnih ocenah sicer ne bo imel večjega vpliva na porast nedonosnih terjatev pri bankah, medtem ko bodo posledice za poslovanje zavarovalnic večje. Povečana pogostost tovrstnih dogodkov v Sloveniji in po svetu predstavlja opozorilo, da je upoštevanje podnebnih tveganj, tako tranzicijskih kot fizičnih, tudi pri poslovanju finančnih institucij nujno. Banke glede na podatke, ki nam jih posredujejo od zgolj strateškega razmisleka o podnebnih tveganjih v čedalje večji meri prehajajo h konkretnim dejanjem na tem področju.

V nasprotju s pričakovanji pa se število kibernetičnih incidentov kljub vojni v Ukrajini ni povečalo ter niso predstavljali posebne grožnje bančnemu sistemu. Banke poročajo, da so v zadnjem letu zaznale porast lažnih SMS sporočil, v katerih se prevaranti izdajajo za banke ter s tem pridobljene podatke strank zlorabijo za izvrševanje nepooblaščenih plačilnih transakcij. Nadaljnja previdnost in izobraževanje komitentov bank na področju kibernetične varnosti in vlaganja finančnih institucij v povečevanje kibernetične odpornosti so tako nujna.

Pri odpornosti bančnega sistema na tveganja v zadnjih mesecih ni prišlo do bistvenih sprememb. Likvidnostna odpornost bančnega sistema je že nekaj let izjemno visoka, v prvi polovici leta pa se je likvidnost še nekoliko izboljšala, a razlike med bankami ostajajo velike. Po drugi strani je odpornost v segmentu solventnosti in dobičkonosnosti srednja. Ob rekordni dobičkonosnosti bančnega sistema so možnosti za krepitev kapitalske pozicije bank izjemne, zato bi bilo smotno, da bi banke v čim večji meri zadržale ustvarjene dobičke in tako okrepile svojo kapitalsko odpornost. Smiselno bi tudi bilo, da bi morebitne ureditve, ki bi posegale v dobičke bank, ustrezno pripoznale intenco tistih bank, ki bi se odločile za večji delež zadržanja teh dobičkov.

Opisana tveganja in odpornost bančnega sistema v mejah svojega mandata v Banki Slovenije naslavljamo z makrobonitetnimi instrumenti, ki so v zadnjih mesecih doživeli kar nekaj sprememb, še nekaj pa se jih obeta.

V juliju so tako začele veljati spremenjene makrobonitetne omejitve kreditiranja, ki so posameznikom z dohodki, nižjimi od povprečne plače, olajšale dostop do kreditov. Osnovno vodilo sprememb je sicer ostala skrb za finančno stabilnost, zato je vzporedno s sprostitvijo ukrepa prišlo do znižanja dopustnega deleža odstopanj od predpisane najnižje meje razmerja med stroškom servisiranja dolga in neto dohodkom kreditojemalca.

Če so ti ukrepi usmerjeni zlasti v zniževanje tveganj v bančnem sistemu, je skupina kapitalskih blažilnikov namenjena predvsem kreptivi (kapitalske) odpornosti finančnega sistema na zaznana tveganja. Najbolj eksplicitno je to razvidno iz kalibracije enega od sektorskih blažilnikov sistemskih tveganj, ki naslavlja tveganja, ki bi se lahko realizirala ob odobravanju bolj tveganih kreditov prebivalstvu, tudi zaradi prej opisane prilagoditve ukrepa. Ob nadaljnjem umirjanju tveganj na nepremičninskem trgu pa bi sčasoma lahko prilagodili drugi sektorski blažilnik, ki je bil uveden zlasti s ciljem povečevanja odpornosti bančnega sistema na tveganja za finančno stabilnost, ki izhajajo s slovenskega nepremičninskega trga, tveganj, povezanih s povečanim posojanjem prebivalstvu in okoljem nizkih obrestnih mer, ki se je medtem že zaključilo.

Prilagoditev metodologije določanja blažilnika za druge sistemsko pomembne banke metodologiji, ki jo uporablja ECB, bo ob naslednji oceni, ki jo bomo izvedli do konca novembra, privedla do povečane povprečne vrednosti blažilnika slovenskega bančnega sistema, torej več zahtevanega kapitala pri posameznih večjih bankah, s katerim bi lahko banke absorbirale morebitno realizacijo tveganj.

Podoben je tudi učinek višje stopnje proticikličnega kapitalskega blažilnika, ki jo bodo morale od konca leta dosegati vse banke in hranilnice v slovenskem bančnem sistemu. Ta instrument je skozi leta uporabe v evropskem prostoru pridobil dodaten namen. Vse več držav se namreč odloča za uporabo tako imenovane pozitivne nevtralne stopnje blažilnika, kar pomeni, da opredelijo pozitivno stopnjo blažilnika kljub odsotnosti naraščanja cikličnih tveganj, ki bi izvirala (zlasti) iz visoke rasti kreditiranja. Pozitivni učinki tovrstne strategije nekaterih makrobonitetnih organov so bili opazni ob materializaciji tveganj, ki je izvirala iz zunanjih, s samim finančnih sistemom nepovezanih dogodkov (npr. pandemije). Glede na dejstvo, da trenutno opažamo predvsem tveganja, ki izhajajo »od zunaj«, postaja tovrstna strategija čedalje bolj priljubljena med makrobonitetnimi organi članic EU, v katerih se napovedane ali že uvedene pozitivne nevtralne stopnje proticikličnega kapitalskega blažilnika trenutno gibljejo med 0,5 % in 2,0 %. Hiter prehod iz obdobja nizkih obrestnih mer v obdobje povečane inflacije, višjih nominalnih obrestnih mer ter posledično večje nestanovitnosti nominalnih in realnih ekonomskih kategorij predstavlja potencial za krepitev tveganj, povezanih zlasti z neoptimalnimi investicijskimi odločitvami zaradi velikih razlik med realnimi in nominalnimi kategorijami. Ciklična gibanja lahko v

takih razmerah ponovno postanejo bolj izrazita. Tudi v Banki Slovenije zato proučujemo krepitev preventivne naravnosti makrobonitetne politike prek povečevanja odpornosti bančnega sistema na morebitni porast prej opisanih tveganj.

dr. Primož Dolenc